

Befogat eller ej?

- en studie baserad på anmälningar som inkommit mot djurhälsopersonal till ansvarsnämnden för djurens hälso- och sjukvård gällande avlivning av djur mellan åren 2018-2022

Legitimate or not? - a study based on reports against animal health personnel made to the veterinary medicine responsibility board regarding euthanasia of animals between the years 2018-2022

Hannah Vickers

Självständigt arbete • 15 hp
Sveriges lantbruksuniversitet, SLU
Institutionen för husdjurens miljö och hälsa
Uppsala 2023

Befogat eller ej? – en studie baserad på anmälningar som inkommit mot djurhälsopersonal till ansvarsnämnden för djurens hälso- och sjukvård gällande avlivning av djur mellan åren 2018-2022

Legitimate or not? - a study based on reports against animal health personnel made to the veterinary medicine responsibility board regarding euthanasia of animals between the years 2018-2022

Hannah Vickers

Handledare: Lotta Berg, Sveriges lantbruksuniversitet, Institutionen för husdjurens miljö och hälsa
Examinator: Elina Åsbjer, Sveriges lantbruksuniversitet, Nationellt centrum för djurvälstånd (SCAW)

Omfattning: 15 hp
Nivå och fördjupning: Grundnivå, G2E
Kurstitel: Självständigt arbete i biologi, G2E
Kurskod: EX0867
Program/utbildning: Etologi och djurskydd - kandidatprogram
Kursansvarig inst.: Institutionen för husdjurens miljö och hälsa
Utgivningsort: Uppsala
Utgivningsår: 2023
Nyckelord: ansvarsnämnden för djurens hälso- och sjukvård, djurvälstånd, anmälningar, avlivning

Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för veterinärmedicin och husdjursvetenskap
Institutionen för husdjurens miljö och hälsa

Abstract

Nowadays, pets are considered family members and are therefore important to a lot of people, especially if there is a strong human-animal bond between them. Owners can contact animal health personnel if the animal is sick, or if they need help to have the animal euthanized, which could be considered essential to maintain good animal welfare. If the owner is not satisfied with the treatment provided, they can make a complaint by reporting to the veterinary medicine responsibility board. This authority reviews the matter to assure that the animal health personnel have acted correctly, and if not, they can issue a disciplinary sanction to the reported staff.

Over 1000 reports were made to the veterinary medicine responsibility board during 2018-2022, which could mean that animals have been treated incorrectly, and in that case, animal welfare could have been negatively affected. However, the reports are not always found to be justified, which is what this study aims to investigate. Because of the large number of reports that were made during 2018-2022 and the scope of this study, this essay is delimited to reviewing reports that were made regarding euthanasia of animals, which were 47 in total. This made it possible to investigate the underlying reason why the owner decided to report to the board in the first place and thus enable preventive work in the future.

The data collection method used was document review, since this study intended to investigate reports. The data was analysed using thematic analysis on the qualitative data and descriptive statistics on the quantitative data.

Results showed that incorrect treatment of the animal was the most common cause according to the reports, while the main underlying cause, based on the qualitative analysis, was found to be communication barriers. In most cases (57 %), the euthanasia of the animal did not live up to the pet owners' expectations. Also, most of the reports did not result in the issuance of a disciplinary sanction, as this only occurred twice during this period.

That incorrect treatment of the animal was the most common reason according to the reports was expected, since the veterinary medicine responsibility board only process reports regarding incorrect treatment of animals, i.e. medical treatment (or lack of treatment) that is not in accordance with science and common practice in veterinary medicine. It was also not surprising that the underlying cause for why the report was issued was due to a gap in the interaction between the pet owner and the animal health staff, since many owners are stressed and sensitive during the process of euthanasia of their animal. Communication errors and owners' attitudes and feelings could also be the reason why euthanasia of the animal did not live up to the pet owners' expectations. Since few of the reports led to convictions, this indicates that a vast majority of the reports made during these years were unwarranted and that the notified animal health personnel acted in a veterinary medically correct manner regarding euthanasia of animals.

Keywords: veterinary medicine responsibility board, animal welfare, reports, euthanasia

Innehållsförteckning

Figurförteckning	7
1. Introduktion	8
1.1 Inledning.....	8
1.2 Djurskyddslagstiftning	9
1.2.1 Kontrollmyndighet	10
1.2.2 Djurvålfärd.....	10
1.3 Ansvarsnämnden	11
1.4 Avgränsningar	12
2. Syfte	13
2.1 Frågeställningar	13
3. Material och metod	15
3.1 Metodval.....	15
3.1.1 Forskningsstrategi	15
3.1.2 Kvantitativ och kvalitativ data	15
3.1.3 Datainsamlingsmetod	16
3.1.4 Dataanalys	16
3.2 Metodtillämpning	17
3.2.1 Urval.....	17
3.2.2 Datainsamling och dataanalys.....	17
3.2.3 Sekretess	19
4. Resultat	20
4.1 Orsaker till anmälan – Kvantitativ analys	20
4.1.1 Anmälningar till länsstyrelse	21
4.1.2 Djurägares förväntningar	21
4.2 Orsaker till anmälan – Kvalitativ analys	22
4.2.1 Interaktion mellan djurägare och djurhälsopersonal.....	23
4.2.2 Djurägares känslor.....	25
4.3 Påföljder av anmälan	26
5. Diskussion	27
5.1 Orsaker	27
5.1.1 Interaktion mellan djurägare och djurhälsopersonal.....	28

5.1.2	Djurägarens känslor.....	29
5.2	Påföljder av anmälan	30
5.3	Hållbarhet och samhällliga perspektiv	30
5.4	Slutsats	31
5.5	Framtida forskning	32
5.6	Styrkor- och svagheter i litteratur	33
	Referenser.....	34
6.	Populärvetenskaplig sammanfattning.....	37
7.	Tack	38

Figurförteckning

Figur 1. Djurslag som förekom i de anmälningar som rörde avlivning under åren 2018-2022.	17
Figur 2. Antalet anmälningar per år och orsakerna bakom dessa enligt dokumentet.	20
Figur 3. Antalet handlingar där det framgick att länsstyrelsen fått in djurskyddsanmälan från veterinär eller annan djurhälsopersonal gällande det enskilda fallet.	21
Figur 4. Andelen anmälningar där avlivningsmomentet lever upp/inte lever upp till djurägarens förväntningar under åren 2018-2022.	22
Figur 5. Resultatet från den tematiska analysen där två teman och tre underteman skapades.	22
Figur 6. Antalet anmälningar som ledde respektive inte ledde till att en disciplinpåföljd utfärdats till djurhälsopersonalen under åren 2018-2022.	26

1. Introduktion

1.1 Inledning

I dagens samhälle är husdjur viktiga för många människor, där de snarare betraktas som familjemedlemmar, än som ägodelar (Morris, 2012). När de blir sjuka och behöver vård kan deras ägare vända sig till djurhälsopersonal för att få hjälp. Detta inkluderar också råd och stöttning vid mer känsliga moment, som till exempel avlivning. I samband med dessa moment ställs det höga krav på djurhälsopersonalen, då de måste ha förmågan att handskas med känsliga djurägare under många besök (Morris, 2012). Känsliga djurägare kan också vara mer förekommande vid avlivningar, då många ägare sörjer sitt husdjur likt vid förlust av en människa (Wrobel & Dye, 2003).

Att det finns utbildade personer inom djurhälsa anses vara högt värderat av många i samhället och är en förutsättning för att hålla djuren friska och därmed ge möjlighet till en god djurvälstånd (Wensley *et al.*, 2020). Ur ett djurskyddsperspektiv anses detta också vara väsentligt, då det bidrar till att onödigt djurlidande undviks.

I vissa fall kan dock djursjukvården brista i behandlingen av djuren, vilket kan medföra konsekvenser, dels i form av missnöje från djurägare, men i synnerhet att det potentiellt kan leda till ett djurlidande. Vid dessa tillfällen kan djurägaren göra en anmälan mot den djurhälsopersonal som behandlat djuret till Ansvarsnämnden för djurens hälso- och sjukvård (tidigare Veterinära ansvarsnämnden) (Ansvarsnämnden, u.å.). Anmälan granskas där det undersöks om djurhälsopersonalen agerat enligt veterinärmedicinsk praxis eller inte, vilket ligger till grund för beslut om eventuella påföljder (Ansvarsnämnden, u.å.).

En anmälan till ansvarsnämnden behöver inte alltid vara befogad ur ett veterinärmedicinskt perspektiv, utan kan bero på en rad andra faktorer. Till exempel kan djurägare vara emotionellt involverade vid veterinärbesök, vilket kan medföra att de blir mindre mottagliga av viktig information (Christiansen *et al.*, 2016) och att missförstånd därmed lätt kan uppstå. Vidare kan djurägarens emotionella tillstånd påverkas för stunden vilket kan leda till att beslut som tas på plats inte blir välgrundade, liksom att det kan leda till att djurägaren i efterhand börjar tvivla på de beslut som fattades eller om insatserna gjordes på rätt sätt, vilket kan leda till en obefogad anmälan.

Ett stort antal anmälningar har inkommit till ansvarsnämnden för djurens hälso- och sjukvård de senaste fem åren (över 1000 stycken), vilket kan tolkas som att många djur har felbehandlats. Det finns således en risk för att djurs välfärd har påverkats negativt och därför anses det vara av betydelse att kartlägga och undersöka vad anmälningarna handlar om för att avgöra om de är befogade eller ej. Samtidigt anses det viktigt att undersöka om, och i sådana fall vilka, underliggande faktorer som kan medföra att färre eller fler anmälningar utförs, för att möjliggöra ett förebyggande arbete. I denna studie undersöks detta genom att granska de anmälningar som inkommit mot djurhälsopersonal gällande avlivning av djur under femårsperioden 2018-2022.

För att erhålla en mer övergripande bild kring innehållet i denna studie, introduceras först delar av svensk djurskyddslagstiftning, vilket också inkluderar en beskrivning av vad en kontrollmyndighet är samt vad djurvälfärd innebär. Därefter presenteras ansvarsnämnden och hur deras arbete går till. Avslutningsvis beskrivs avgränsningar som har gjorts i detta arbete, innan syftet och frågeställningarna presenteras i sektion 2.

1.2 Djurskyddslagstiftning

Att bibehålla ett gott djurskydd är väsentligt för att minimera risken att djur utsätts för onödigt lidande. Detta framgår exempelvis i 2 kap. 1§ djurskyddslagen (2018:1192), hädanefter benämnd DL, ”Djur ska behandlas väl och skyddas mot onödigt lidande och sjukdom”. När djuret avlivas ska det även skonas från onödigt lidande och obehag (5 kap. 1§ DL), vilket gör det essentiellt att detta moment håller en hög nivå vid utförandet.

Enligt svensk djurskyddslagstiftning framgår det också att djurägare har ett ansvar gällande att behandla sitt djur vid sjukdom. Detta beskrivs i 4 kap. 1§ DL: ”Ett djur som är skadat eller sjukt ska snarast ges nödvändig vård eller avlivas. Om ett djur på annat sätt genom sitt beteende visar tecken på ohälsa, ska vård snarast ges eller andra lämpliga åtgärder snarast vidtas. Om skadan eller sjukdomen är så svår att djuret utsätts för allvarligt lidande som inte kan lindras ska djuret avlivas.” Vidare framgår det även i 4 kap. 3§ punkt 2 DL att djurhälsopersonal ska anlitas vid ”behandling i syfte att förebygga, påvisa, lindra eller bota sjukdom eller skada hos ett djur”.

Det kan anses vara betydelsefullt att detta efterlevs för att säkerställa att ett gott djurskydd upprätthålls och således förebygga risken att djurens välfärd påverkas negativt. Trots att lagstiftning gällande vård av djur finns i många länder, finns det en risk att vissa djurägare inte är medvetna om detta (Keogh *et al.*, 2022).

1.2.1 Kontrollmyndighet

Offentliga djurskyddskontroller utförs av länsstyrelsen (8 kap. 6§ Djurskyddsförordningen [2019:66], härnäst kallad DF) för att säkerställa att svensk djurskyddslagstiftning följs och därmed minimera risken att djur far illa. Djurskyddskontrollanterna utför dels rutinkontroller hos exempelvis lantbrukare, men kontroller kan även ske efter inkomna anmälningar gällande exempelvis misskötsel av djur (Jordbruksverket, 2022-12-13). Hur ofta rutinkontrollerna utförs ska, enligt 12§ i Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2022:13) om offentlig kontroll på djurskyddsområdet, saknr L 44, baseras på riskklassificering av kontrollobjekten som ska genomföras av kontrollmyndigheterna. Anmälan till länsstyrelsen gällande vanvård eller andra brott mot djurskyddslagstiftningen kan göras av gemene man, men i 8 kap. 18§ DL framgår följande ”Om den som tillhör djurhälsopersonalen enligt lagen (2009:302) om verksamhet inom djurens hälso- och sjukvård i sin yrkesutövning finner anledning att anta att djur inte hålls eller sköts i enlighet med denna lag, föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen eller de EU-bestämmelser som lagen kompletterar, ska han eller hon anmäla detta till kontrollmyndigheten, om inte bristen är lindrig och rättas till omgående.”. Vidare framgår det i 9 kap 1§ punkt 1-2 DL ”Länsstyrelsen ska besluta om förbud att ta hand om djur (djurförbud) för en fysisk person som allvarligt har försummat tillsynen eller vården av ett djur samt har misshandlat ett djur”. Förutom detta får de även omhändertaga djur enligt 9 kap 5§ punkt 1 DL där det framgår ”Länsstyrelsen ska besluta att ett djur ska omhändertas om djuret otillbörligt utsätts för lidande och detta inte rättas till efter till-sägelse av kontrollmyndigheten” och det är länsstyrelsen som ansvarar för att omhändertagandet verkställs. Samtidigt framgår det i 9 kap. 6§ punkt 1-3 DL ”Länsstyrelse eller polismyndigheten ska, trots 5§ första stycket 1, besluta att omedelbart omhänderta ett djur om det är utsatt för lidande och om det bedöms vara utsiktslöst att lidandet för djuret blir avhjälpt, ägaren till djuret är okänd eller inte kan nås, eller det i övrigt bedöms vara absolut nödvändigt från djurskyddspunkt.”. Sådana beslut kan bidra till att djurägare blir frustrerade, då de eventuellt inte har förståelse för vad myndigheternas beslut grundar sig i.

1.2.2 Djurvälstånd

Som djurägare/djurhållare har man ett ansvar för djurets välmående (1 kap. 1-2§§ DL). Hur djurvälstånd mäts är dock inte självklart för alla, då det kan förväxlas med djurskydd, vilket nödvändigtvis inte behöver innebära samma sak. Djurskydd handlar om vad människan gör för att djuren ska ha det bra (såsom utbildning, information, hur djuren hålls och hanteras, lagstiftning kring djurs hälsa, beteende och behov), medan djurvälstånd handlar om hur djuren upplever sin situation (L. Berg, Sveriges lantbruksuniversitet, personligt meddelande, 17 maj 2023). Detta innebär att djurvälståndet, det vill säga hur bra individen mår både psykiskt och

fysiskt (Mellor, 2017) kan var negativt påverkad – t.ex. av att djuren drabbats av en smittsam sjukdom, eller av att lagstiftningens krav inte är tillräckligt höga - trots att djurskyddslagstiftningen följs.

Emellanåt kan det vara svårt för ägare att avgöra och tolka om deras djur har sänkt välfärd, upplever smärta eller lidande (Gruen *et al.*, 2022). Detta skulle kunna medföra att ett beslut som är det bästa för djuret inte alltid kan tas, vilket möjligen skulle kunna bero på det känslomässiga bandet ägaren har till djuret. Det skulle därför kunna underlätta för djurägare att under tiden då djuret är friskt resonera kring etiska och moraliska aspekter gällande hur mycket djuret ska genomgå gällande veterinärvård. Genom att göra detta skulle det kunna förenkla att ta beslut om när avlivning är det bästa alternativet utifrån individens välfärd. Detta då avlivning av ett djur är en metod för att säkra att djuret inte drabbas av dålig välfärd, eftersom ett djur som inte längre lever, inte heller lider.

1.3 Ansvarsnämnden

Ansvarsnämnden för djurens hälso- och sjukvård är en myndighet som styrs av ett antal lagstiftningar, bland annat DL samt Lag (2009:302) om verksamhet inom djurens hälso- och sjukvård. I 1 kap. 1§ (SFS 2009:302) framgår följande: ”Denna lag syftar till att en god och säker vård av djur och en god djurhälsa uppnås. Lagen ska vidare bidra till att samhällets krav på djurskydd, smittskydd och livsmedelssäkerhet tillgodoses.”

Till ansvarsnämnden för djurens hälso- och sjukvård kan djurägare/djurhållare göra anmälningar, när de anser att djurhälsopersonalen felbehandlat deras djur under sitt arbete (Ansvarsnämnden, u.å.). Därefter utvärderas och bedöms ärendet, baserat på vetenskap och beprövad erfarenhet, vilka veterinärmedicinska behandlingar som utförts alternativt inte utförts vid undersökning, behandling, samt fastställande av diagnos (Ansvarsnämnden, u.å.). Om nämnden bedömer att den anmälda personen fallerat i utövningen av sitt yrke beslutar de därefter om hen ska få en disciplinär påföljd i form av en skriftlig erinran eller varning (prop. 1993/94:139). Vid allvarigare incidenter kan det medföra påföljder, till exempel en treårig provotid eller återkallning av personens legitimation eller godkännande (Ansvarsnämnden, u.å.).

Det är inte enbart veterinärer som kan bli anmälda, utan övrig djurhälsopersonal också, till exempel legitimerade djursjukskötare samt godkända hovslagare. En anmälan till ansvarsnämnden för djurens hälso- och sjukvård kan utföras av djurägare, men också av den person som vid tiden för händelsen hade ansvar för djuret (djurhållare annan än ägaren), samt av kontrollmyndigheter. Detta innebär att sekundärt berörda personer till de drabbade djurägarna inte kan göra en anmälan. En anmälan kan heller inte göras av djurhälsopersonal som anser att deras kollega felbehandlat ett djur. (Ansvarsnämnden, u.å.)

1.4 Avgränsningar

I detta arbete granskades anmälningar som inkommit mot djurhälsopersonal till ansvarsnämnden för djurens hälso- och sjukvård under åren 2018-2022. Då det totala antalet anmälningar som inkommit under dessa år översteg 1000 stycken, begränsades de granskade anmälningarna till de som rörde just avlivning av djur, vilka mellan dessa år uppgick till 53 stycken.

2. Syfte

Det totala antalet anmälningar som inkommit till ansvarsnämnden för djurens hälso- och sjukvård under 2018-2022 var fler än 1000 stycken, vilket skulle kunna innebära att djurvälståndet har påverkats negativt i de fall där det fastställs att djuret felbehandlats. Utan vidare undersökning kan det dock bli svårt att fastslå detta, samtidigt är det inte heller möjligt att veta de underliggande orsakerna till varför anmälningarna upprättats mot djurhälsopersonalen. För att delvis bidra till att undersöka detta granskas i denna studie de anmälningar som inkommit mot djurhälsopersonal rörande avlivningar under de aktuella åren. Det som undersöks är bland annat vad anmälningarna handlar om, vad som möjligen gått snett och vad det berott på, samt varför djurägarna valt att göra en anmälan. Detta för att undersöka om anmälningarna mot djurhälsopersonalen är befogade eller inte. Generellt sett leder de flesta anmälningar som inkommer till ansvarsnämnden för djurens hälso- och sjukvård inte till några fällande utslag. Enbart ~0,7 % av fallen ledde till en varning och ~14 % ledde till erinran åren 2019-2022 baserat på data från Frisell (2022; 2023). Det ansågs därför vara av intresse att undersöka hur många av dessa ärenden som gäller just avlivningsmomentet.

Genom att undersöka detta kan det i framtiden vara möjligt att utforma potentiella nya rutiner kring hanteringen vid avlivningar, för att således arbeta förebyggande, minimera risken för felbehandlingar samt minska antalet anmälningar.

2.1 Frågeställningar

I detta arbete framställdes en huvudfrågeställning,

Anses majoriteten av de anmälningar som inkommit till ansvarsnämnden för djurens hälso- och sjukvård mot djurhälsopersonal rörande avlivningar under åren 2018-2022 vara befogade?

För att förenkla processen att besvara detta utformades fyra delfrågor:

Vilka är de främsta orsakerna bakom en anmälan till ansvarsnämnden för djurens hälso- och sjukvård rörande avlivningar under åren 2018-2022?

Hur ofta lever avlivningsmomentet av ett djur inte upp till djurägarens förväntningar enligt anmälningar rörande avlivningar under åren 2018-2022 som inkommit till ansvarsnämnden för djurens hälso- och sjukvård?

Varför lever avlivningsmomentet av ett djur inte upp till djurägarens förväntningar enligt anmälningar rörande avlivningar under åren 2018-2022 som inkommit till ansvarsnämnden för djurens hälso- och sjukvård?

Hur många anmälningar rörande avlivningar under åren 2018-2022 ledde till ett fällande utslag?

3. Material och metod

Initialt presenteras de metodval som använts i denna studie, vilket inkluderar en beskrivning av forskningsstrategi, hantering av kvantitativ och kvalitativ data, datainsamlingsmetod samt dataanalysmetod. I vissa delar diskuteras även för- och nackdelar gällande vissa metoder för att erhålla en bredare uppfattning kring varför dessa metoder valdes i denna studie. Därefter beskrivs metodtillämpningen, där en detaljerad bild av tillvägagångssättet presenteras, dvs. hur metodvalen applicerats i denna studie.

3.1 Metodval

3.1.1 Forskningsstrategi

Vid arbetets start undersöktes ett antal forskningsstrategier för att avgöra vilken ansats som var mest rimlig att använda baserat på studiens syfte och dess frågeställningar. Då syftet med studien var att erhålla en mer detaljrik förståelse kring varför anmälan gjorts till ansvarsnämnden för djurens hälso- och sjukvård, ansågs utförandet av en fallstudie vara en rimlig forskningsstrategi. Detta då denna strategi undersöker ett fenomen på ett grundligt sätt för att få en bredare kunskap (Johannesson & Perjons, 2014).

3.1.2 Kvantitativ och kvalitativ data

Det finns två olika sätt att presentera data som samlats in, antingen på ett kvantitativt eller ett kvalitativt sätt. Det som avgör vilket sätt som är bäst lämpat för en studie beror på vad som undersöks, dvs. syfte och frågeställning. Med ett kvantitativt tillvägagångssätt är det möjligt att analysera stora mängder data numeriskt, vilket till exempel kan användas i samband med statistiska mätningar (Denscombe, 2010). Med ett kvalitativt tillvägagångssätt är man intresserad av att samla in beskrivande data, såsom åsikter och känslor från materialet (Denscombe, 2010). Detta innebär att istället för att beskriva data numeriskt, analyseras texter och dylikt i detalj för att erhålla en djupare förståelse för materialet (Denscombe, 2010).

I denna studie bedömdes det vara lämpligt att presentera data som samlats in på både ett kvantitativt och kvalitativt sätt. För att bättre förstå de underliggande faktorerna till varför anmälningar gjorts till ansvarsnämnden för djurens hälso- och sjukvård krävdes en kvalitativ analys, samtidigt som numerisk analys krävdes för att besvara de kvantitativa delarna av frågeställningarna.

3.1.3 Datainsamlingsmetod

I studien bedömdes det lämpligt att använda dokumentgranskning som datainsamlingsmetod. Detta eftersom syftet med arbetet var att erhålla djupare förståelse för varför anmälningarna gjorts, vilket genomfördes i form av att granska dokument som inkommit till ansvarsnämnden för djurens hälso- och sjukvård. Ytterligare en faktor till varför denna metod ansågs vara lämplig är att stora mängder data då kan samlas in under relativt kort tid (Johannesson & Perjons, 2014), vilket ansågs fördelaktigt och önskvärt på grund av studiens begränsade tid. Det som dock bör beaktas vid appliceringen av denna datainsamlingsmetod är att dokumentens trovärdighet och korrekthet bör undersökas för att säkerställa ett tillförlitligt resultat (Johannesson & Perjons, 2014). I denna studie ansågs detta inte vara något problem, då dokument från myndigheter och liknande instanser anses vara trovärdiga källor (Johannesson & Perjons, 2014).

3.1.4 Dataanalys

Då denna studie hanterar både kvalitativa och kvantitativa data bedömdes det vara fördelaktigt att använda två olika dataanalysmetoder. De som valdes var (induktiv) tematisk analys samt deskriptiv statistik. Den förstnämnda metoden används för att identifiera mönster och teman inom en datamängd för att lättare kunna tolka resultatet, vilket genomförs i form av att organisera och studera materialets detaljer kvalitativt (Braun & Clarke, 2006). En fördel med denna metod är att den är relativt flexibel och enkel att använda, samtidigt som den lämpar sig väl för oerfarna forskare inom detta område, då metoden kan utföras på en mängd olika sätt och därmed kan anpassas till studiens syfte (Braun & Clarke, 2006). Utöver detta kan metoden också bidra till att sammanfatta viktiga delar ur en stor mängd data (Braun & Clarke, 2006), vilket ansågs vara positivt i denna studie då en större mängd dokument bearbetades.

En svårighet med metoden kan vara att veta vilka delar av materialet som i första hand bör sättas i fokus under arbetets gång (Braun & Clarke, 2006). Utöver detta kan metoden också vara tidskrävande, om det är en stor mängd data som ska analyseras (Braun & Clarke, 2006). I denna studie ansågs dessa inte som några problem, då syftet och frågeställningarna fastställdes i ett tidigt skede, vilket bidrog till att det var enklare att fokusera på vad som var viktigt och inte i materialet. Detta

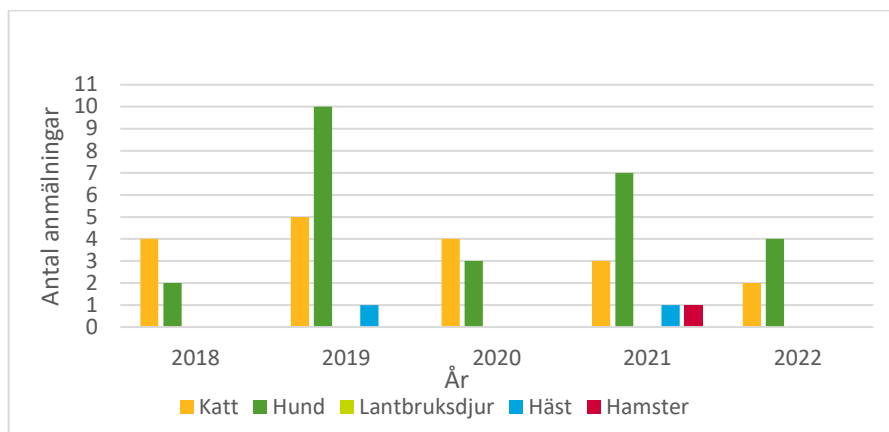
medförde också att det gick relativt snabbt att analysera dokumenten, trots den stora mängden.

För att beskriva det kvantitativa datamaterialet valdes deskriptiv statistik som den andra dataanalysmetoden. Denna metod är lämplig då man avser att kvantitativt beskriva data i form av tabeller och diagram, utan att dra några generella statistiska slutsatser från den (Johannesson & Perjons, 2014). Det bedömdes vara fördelaktigt och nödvändigt att använda denna metod för att kunna besvara delar av de aktuella frågeställningarna.

3.2 Metodtillämpning

3.2.1 Urval

Handlingar gällande anmälningar i samband med avlivning mellan åren 2018-2022 begärdes ut från ansvarsnämnden för djurens hälso- och sjukvård. Det totala antalet anmälningar uppgick till 53 stycken. Sex anmälningar avlägsnades på grund av att de inte uppfyllde kraven för att användas i studien, såsom att anmälan inte gällde själva avlivningen eller att en obehörig person gjort en anmälan mot djurhälsopersonalen. Det totala antalet anmälningar som analyserades var därmed 47 stycken. Av dessa var det enbart sällskapsdjur som förekom och det vanligaste djurslagen var hund (~55 % av fallen) och katt (~38 % av fallen) (Fig. 1). Utöver dessa förekom häst i ~4 % av anmälningarna och hamster i ~2 %.

Figur 1. Djurslag som förekom i de anmälningar som rörde avlivning under åren 2018-2022.

3.2.2 Datainsamling och dataanalys

Dokumentgranskning

Dokumenterna numrerades och sorterades i mappar årsvis. Ett Microsoft Office Excel-dokument skapades i varje mapp för att utforma ett formulär, där syftet var

att använda det som mall vid granskning av handlingarna. Formuläret bestod av olika kategorier som förmodades förekomma i anmälningarna, tillsammans med *alternativ* för de kvantitativa delarna, medan en *fritextruta* användes för insamlingen av den kvalitativa informationen:

Kvantitativa data

- Kategori: Anmälares orsak till utförd anmälan enligt dokumenthandlingen
 - o Alternativ: Felbehandling, Fel vid utövande av veterinäryrket, Utförande, Kommunikation
- Kategori: Djurslag
 - o Alternativ: Hund, Katt, Häst, Lantbruksdjur, Övriga djur
- Kategori: Om djurskyddsanmälan gjorts till länsstyrelse
 - o Alternativ: Ja/Nej
- Kategori: Disciplinpåföljd för anmäld djurhälsopersonal
 - o Alternativ: Ja/Nej

Kvalitativa data

- Kategori: Är anmälningen gjord på grund av att avlivningsmomentet inte lever upp till djurägarens förväntningar och i sådana fall varför?
 - o Fritextruta
- Kategori: Tolkning av orsak till anmälan efter granskning
 - o Fritextruta

För varje handling som granskades antecknades data, där syftet var att använda det till både den kvantitativa och den kvalitativa analysen. Under samtliga kvalitativa kategorier i formuläret antecknades vissa ord tillsammans med kommentarer i en fritextruta, som ansågs väsentliga till den tematiska analysen. Den kvantitativa data som erhöles ur handlingarna dokumenterades istället i formuläret genom att ett av alternativen valdes.

Tematisk analys

Efter slutförd dokumentgranskning utfördes en tematisk analys av det kvalitativa materialet från granskningarna som kategoriserades efter teman, undertema och koder baserat på det som undersöktes. Analysen följde Braun och Clarke (2006) utförandeform som består av sex olika steg:

Steg 1. Dokument som erhållits lästes, samtidigt som kommentarer antecknades, för att få en djupare förståelse för vad de handlade om.

Steg 2. Initiala koder skapades, vilket utfördes systematiskt utifrån kommentarer som ansågs vara relevanta för den aktuella koden.

Steg 3. Alla koder som hörde till ett potentiellt tema samlades ihop, med hjälp av att markera dem med olika färger.

Steg 4. En granskning utfördes av de teman som skapats. Detta gjordes genom att kontrollera att koderna och temat stämde bra överens med varandra, och med den totala datamängden som helhet.

Steg 5. Teman förfinades och namngavs sedan utifrån de detaljer som uppkom från analysen. Definitionen av temat utformades för att ge en klar bild av analysen, samtidigt som underteman också skapades.

Steg 6. Resultaten sammanställdes för att ge läsaren en korrekt bild av det som undersökts och hur det kan kopplas till studiens syfte och frågeställningar. I detta arbete presenteras det i sektionen 4.2.

Deskriptiv statistik

Kvantitativa data för varje kategori som samlades in under dokumentgranskningen sammanställdes i ett Microsoft Office Excel-dokument. Initialt skapades ett diagram för varje kategori per år, men för att erhålla en övergripande bild sammanställdes resultaten från samtliga år i ett diagram per kategori. Detta för att enklare kontrastera de olika åren mot varandra och minska antalet diagram i resultatet.

3.2.3 Sekretess

I detta arbete behandlades personuppgifter som förekom i de offentliga handlingarna. Dessa användes däremot inte i studien och har därför inte dokumenterats. Detaljer om personer från enskilda anmälningar, såsom namn, personnummer och dylikt har inte använts då det inte var relevant i denna studie. Vid citat från dokumentinnehåll där namn förekom så ändrades de till "veterinären" eller motsvarande, för att försvåra möjligheten att identifiera vem det handlar om. Trots att handlingarna som granskades var offentliga, kan det, ur ett etiskt perspektiv, varit fördelaktigt att få godkännande från varje enskild individ som återfanns i dokumenten. Då antalet handlingar var förhållandevis stort ansågs detta vara alltför omfattande på grund av kursens tidsbegränsning.

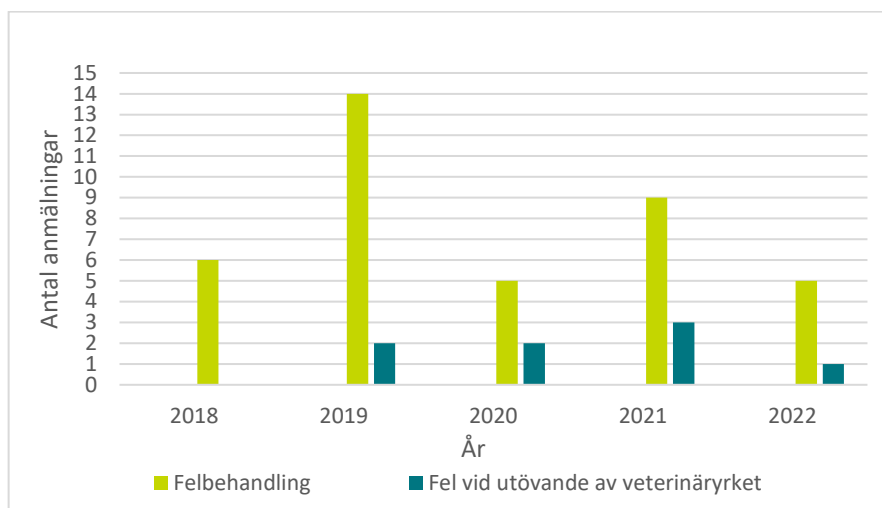
För att säkerställa att sekretessen upprätthölls genom hela arbetets gång förvarades dokumenten i en mapp på en Lenovo ideapad 530s, där personlig inloggning krävdes för att få tillgång till innehållet. Vid avslutad kurs och efterbearbetning av materialet för publicering kommer alla handlingar att förstöras för att säkerställa att obehöriga inte får tillgång till materialet.

4. Resultat

I detta avsnitt presenteras resultaten från dokumentgranskningen. Initialt presenteras orsakerna till varför en anmälan gjorts. Detta baseras delvis på den orsak som har uppgivits i varje enskilt dokument, men också på övrig deskriptiv statistik samt den tematiska analysen, där en mer detaljerad bild kring orsakerna presenteras. Avslutningsvis presenteras antalet fällande beslut (erinran eller varning till djurhälsopersonalen).

4.1 Orsaker till anmälan – Kvantitativ analys

Orsakerna till anmälan enligt dokumenten delades initialt upp i fyra tänkbara orsaker. I varje dokument framgick orsaken till varför anmälan genomförts och då endast två av dessa alternativ återfanns i dokumenten (då djurägaren enbart kan välja dessa vid anmälan), avfärdades de andra. De som behölls var *felbehandling* och *fel vid utövande av veterinäryrket*, där majoriteten av handlingarna var *felbehandling* (Fig. 2).

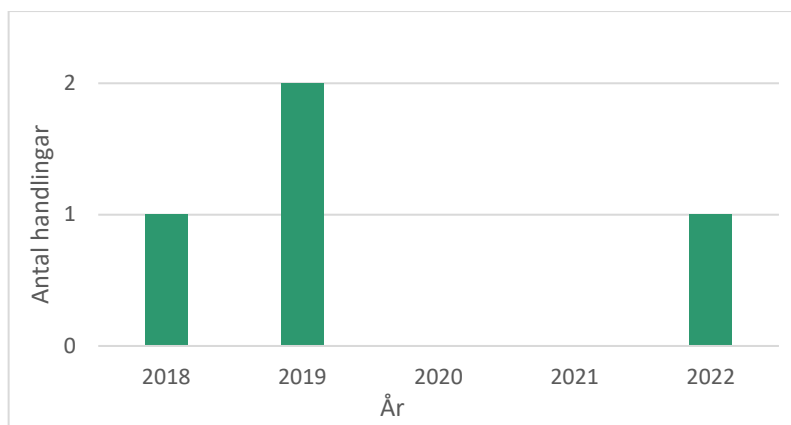
Figur 2. Antalet anmälningar per år och orsakerna bakom dessa enligt dokumentet.

Orsaken *felbehandling* återfanns i ~83 % av anmälningarna, medan *fel vid utövande av veterinäryrket* förekom i de resterande (Fig. 2). Baserat på ansvarsnämnden

(u.å.) uppfattas felbehandling som att djurhälsopersonalen valt en behandlingsmetod som inte anses vara optimal vid behandlingen av djurets åkomma, till exempel opererat djuret, fast det kunde ha behandlats med hjälp av medicin. Gällande fel vid utövande av veterinäryrket uppfattas det istället som att personen har visat oskicklighet vid yrkesutövandet, till exempel opererat djuret på ett felaktigt sätt.

4.1.1 Anmälningar till länsstyrelse

Utöver orsaken till anmälan enligt dokumentet, noterades också hur många av fallen där en djurskyddsanmälan gjorts av djurhälsopersonalen till länsstyrelsen. Sådana kan göras om djurhälsopersonalen finner skäl att misstänka att djurägaren brutit mot djurskyddslagen (8 kap. 18§ DL), till exempel genom att vänta alltför länge med att söka vård eller genom att besluta om avlivning alltför sent, och därigenom utsatt djuret för lidande. Anledningen till varför dessa anmälningar undersöktes var att de ansågs kunna vara en möjlig orsak till att en ”motanmälan” gjorts mot djurhälsopersonalen. Under dessa år förekom sådana omständigheter i ~9% av anmälningarna (Fig. 3). Under åren 2020 och 2021 förekom inga anmälningar till länsstyrelsen i handlingarnas händelseförloppsbeskrivningar.

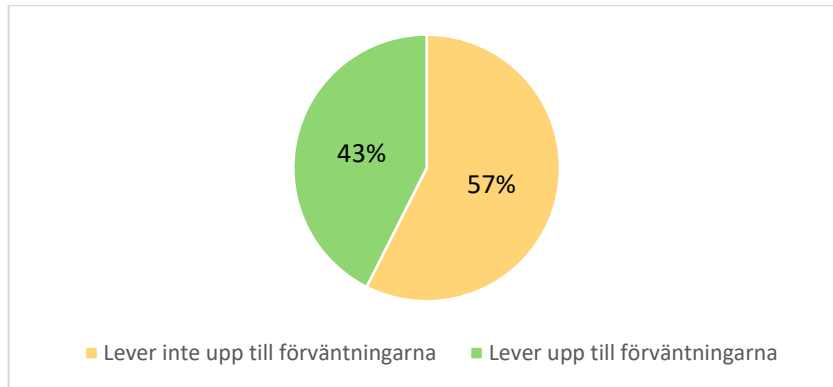

Figur 3. Antalet handlingar där det framgick att länsstyrelsen fått in djurskyddsanmälan från veterinär eller annan djurhälsopersonal gällande det enskilda fallet.

4.1.2 Djurägares förväntningar

Djurägares förväntningar på avlivningsmomentet undersöktes kvantitativt för att erhålla kunskap gällande om och hur ofta själva avlivningen levde upp till förväntningarna. Detta baserades på djurägarens åsikt som framkom ur anmälningens händelsebeskrivning. En avlivning ansågs inte leva upp till förväntningarna när det framgick i dokumentet att djurägaren inte varit tillfredsställd med avlivningsförloppet. Till exempel, ”Hon hade tänkt att hunden och hennes sista stund skulle vara lugn och en fin avslutning på deras speciella liv

tillsammans så blev det inte och hon anser att det var djurplågeri”. Från analysen framgick det att i över hälften av anmälningarna levde inte avlivningsmomentet upp till djurägarnas förväntningar (Fig. 4). I analysen har hänsyn inte tagits till huruvida djurägarnas förväntningar var rimliga eller ej.

Figur 4. Andelen anmälningar där avlivningsmomentet lever upp/inte lever upp till djurägarens förväntningar under åren 2018-2022.

4.2 Orsaker till anmälan – Kvalitativ analys

Vid den tematiska analysen skapades två teman och tre underteman (Fig. 5). För att ge möjlighet till en djupare förståelse för hur teman, underteman respektive koder skapades, presenteras i detta kapitel ett antal citat från dokumenten tillsammans med ett antal beskrivningar som låg till grund för dessa.

Tema	Undertema	Kod
Interaktion mellan djurägare och djurhälsopersonal	Kommunikation	- Brist på instruktion - Komplikationer - Kommunikationsbarriär - Djurhälsopersonal tidsbrist - Språkbarriärer - Empati under avlivning
	Djurägares attityd	- Personangrepp - Misstro mot djurhälsopersonal - Misstro mot klinik
Djurägarens känslor	Emotionella band till djuret	- Motvillig till avlivning - Kunskap om djurets beteende - Oförståelse

Figur 5. Resultatet från den tematiska analysen där två teman och tre underteman skapades.

4.2.1 Interaktion mellan djurägare och djurhälsopersonal

Kommunikation

Undertemat kommunikation bestod av relativt många koder, då det bedömdes vara en viktig anledning till varför en anmälan utförts. I ett antal dokument framkom det att det uppfattats finnas brister i informationen gällande hur avlivningsmomenten skulle gå till.

”Veterinären förklarade inte hur avlivningen skulle gå till.”

”De fick inget förklarat innan hunden fick sprutan och hon fick inte ta farväl.”

Utöver detta framkom det även att risken för komplikationer som uppstod under vissa avlivningsmoment inte förmedlades till djurägaren innan avlivningen påbörjades, eller att sådan information inte uppfattats av djurägaren, vilket i vissa fall ledde till att situationen missuppfattades.

”Hunden fick en reaktion, så kallad excitering och bet djurägaren i handen och bet vilt i luften runt sig”.

Att en kommunikationsbarriär uppstod under veterinärbesöket förekom i flera dokument, där djurägarens uppfattning om en händelse och veterinärens förklaring inte alltid stämde överens.

Från en djurägares perspektiv framkom följande:

”Efter undersökningen sa veterinären att alla organ var bra men att katten hade blodbrist och var så mager och att den led mycket.”

”Han undrar om det fanns någon anledning till att avliva katten om alla organ var bra.”

Medan i samma dokument framkom veterinärens version:

”Hon tog med sig en kollega för att få ytterligare en bedömning av kattens tillstånd då hon kände att hon inte nådde fram till djurägaren om hur dålig katten var.”

En del anmälningar som inkommit under dessa år pekade på djurhälsopersonalens tidsbrist, eller åtminstone på vad djurägaren uppfattat som tidsbrist. Detta ansågs därmed kunna ha en inverkan på personalens möjlighet att

hinna kommunicera med djurägaren, då stress kan ha en negativ inverkan på möjligheten att avsätta tillräckligt med tid för arbetsuppgifterna.

”Hon har också haft ångest över att hon inte stoppade ingreppet när hon märkte hur stressad både veterinären och hennes medhjälpare var.”

Utöver tidsbrist kan också språkbarriärer medföra att det blir svårt att kommunicera med varandra, vilket kan ha en negativ påverkan på djurägarens helhetsbild av veterinärbesöket.

”Veterinären var svår att förstå för han pratade inte jättebra svenska.”

Empati är en viktig del i ett sådant känsligt moment som avlivning, men det framkom i vissa handlingar att djurägare ansåg att djurhälsopersonalen saknade detta.

”Veterinären saknade helt empatisk förmåga och kunde inte ta in helheten i rummet.”

Djurägares attityd

Kommunikationsbrister mellan djurägare och djurhälsopersonal ansågs ha en stor inverkan på varför en anmälning gjorts. Dock framkom det i ett antal dokument att djurägarens attityd också kunde vara en anledning till varför en anmälan gjorts. Något som inte var frekvent, men förekom i vissa anmälningar var personangrepp eller nedlåtande attityd mot djurhälsopersonalen.

”Veterinären kunde inte ens se skillnaden mellan vänster och höger ben.”

Utöver personangrepp framkom det att det i vissa fall förekom misstro mot djurhälsopersonalen där deras kunskap ifrågasattes.

”Hon misstänker att katten fick högre dos av de smärtstillande och sederande medlen.”

Det var inte bara personalen som ifrågasattes, utan även kliniken som helhet, där det framgick att djurägarens attityd mot dessa förändrades under händelseförloppet, då processen skiljde sig från vad de ansågs sig ha blivit lovade.

”Det var inte den metod de blivit lovade för sin hund.”

”De försäkrade sig om tillvägagångssättet flera gånger per telefon och på klinikens hemsida.”

De resultat som presenterats i denna sektion tyder på att interaktion mellan djurägare och djurhälsopersonal är av betydelse till varför en anmälan görs. Dock bedöms detta inte vara den enda bidragande faktorn, då djurägarens personliga känslor eller personlighet kan ha haft en inverkan i vissa fall.

4.2.2 Djurägares känslor

Emotionella band till djuret

I introduktionen framkom det att människor nuförtiden ofta ser sitt sällskapsdjur som en familjemedlem, vilket kan bidra till att starka emotionella band skapas. Dessa band kan anses ha en påverkan på djurägarens vilja att göra en anmälan mot djurhälsopersonalen, då det relativt ofta framkom att djurägare var motvilliga att avliva sitt djur.

”Hon känner sig förkrossad över att de blev övertalade att ta bort sin katt.”

Det framkom också i vissa dokument att djurägarens kunskap kring varför djur beter sig på ett visst sätt under avlivningsmomentet varierade, men ett antal djurägare fick en uppfattning om att djuret led under sin sista stund i livet, vilket inte alltid överensstämde med veterinärens uppfattning.

Från en djurägares perspektiv framkom det att

”De är ledsna över att hunden fick avsluta sina sista minuter med ett kraftigt lidande för att veterinären var oprofessionell.”

Medan veterinärens redogörelse var att

”Hunden skällde i cirka 10-15 sekunder vilket är en reflexmässig reaktion och inte ovanligt på grund av att andningscentrum slutar att fungera.”

Vissa djurägare saknade också förståelse för hur vissa av klinikens och/eller djurhälsopersonalens rutiner var utformade och varför, vilket kan ha att göra med att de enbart hade fokus på vad de själva ansåg vara det egna djurets bästa.

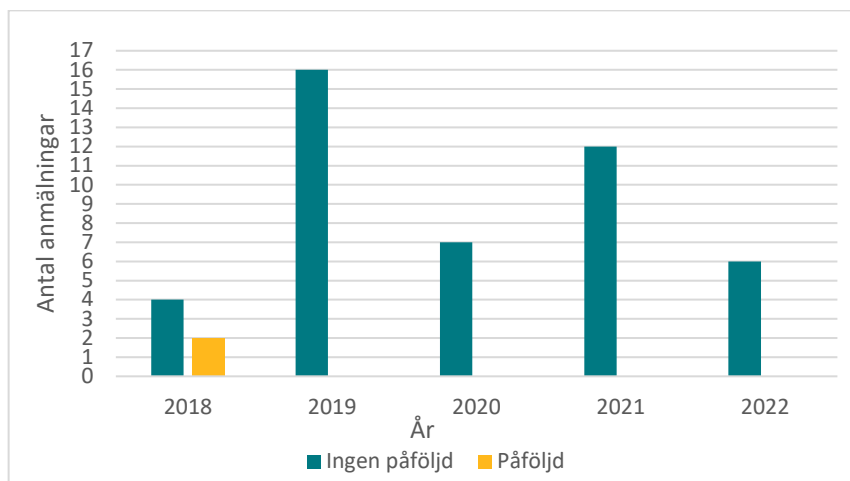
”Veterinären sa plötsligt att hunden måste ha munkorg, att det var allmän praxis under avlivning, att hundar alltid reagerade konstigt under lugnande och sömnmedel och när som helst kunde bitas.”

”Hunden som aldrig haft munkorg på sig och aldrig visat våldsamma tendenser och redan var orolig på grund av veterinärens stökande, försöker frenetiskt ta av sig den och hon fick kämpa för att hålla den tillbaka.”

De emotionella band som många ägare har till sina djur innebär i vissa fall att de får uppfattningen att djurhälsopersonalen inte vill deras djurs bästa. Detta kan vidare få konsekvenser genom att djuret utsätts för mer lidande, till exempel om beslutet gällande avlivning tar längre tid än vad det borde ha gjort. Det känslomässiga bandet kan också medföra att ägarna reagerar starkt på händelser kopplat till djuret, vilket även kan bero på att de inte förstår varför/hur något skedde, vilket kan leda till en anmälan.

4.3 Påföljder av anmälan

Anmälningar som ledde till en påföljd i form av en erinran eller varning under åren 2018-2022 var endast ~4% (Fig. 6).

Figur 6. Antalet anmälningar som ledde respektive inte ledde till att en disciplinpåföljd utfärdats till djurhälsopersonalen under åren 2018-2022.

I de fall där ett beslut om en disciplinpåföljd tagits var djurslaget hund respektive katt. Det som var gemensamt för båda fallen var att de gällde felbehandling och att det var veterinärer som fått påföljd i form av en erinran. Det som skiljde sig var anledningen till disciplinpåföljden då det i ena fallet handlade om att djurskyddslagstiftningen inte följts fullt ut och i det andra fallet ansåg nämnden att veterinären gav felaktig rekommendation gällande de behandlingsformer som fanns för djuret och var därmed inte direkt kopplad till avlivningsprocessen.

5. Diskussion

Initialt i detta avsnitt diskuteras resultaten från detta arbete gällande orsakerna bakom en anmälan, antal påföljder av anmälan samt hållbarhet och samhällliga perspektiv. Därefter presenteras slutsatsen från studien, men även förslag på frågeställningar som kan vara aktuella för framtida forskning. Slutligen redogörs vissa styrkor och svagheter från två olika vetenskapliga artiklar som användes som referenser i detta arbete.

5.1 Orsaker

Initialt fanns en hypotes om att det i fall där djurhälsopersonalen anmält djurägaren till länsstyrelsen på grund av misstanke om brott mot djurskyddslagen, fanns en större risk för att djurägaren i sin tur skulle göra en motanmälan mot djurhälsopersonalen. Detta då djurägare kan uppleva situationen som att djurhälsopersonalen är ute efter dem och inte inser att de vill djurens bästa, vilket kan skapa agg. Då antalet anmälningar till ansvarsnämnden som var kopplade till djurskyddsanmälningar var ytterst få i denna studie, ansågs detta inte vara en betydande orsak till varför en anmälan gjorts mot djurhälsopersonalen.

Enligt vad som angetts som orsak på handlingarna var *felbehandling* den främsta anledningen till en anmälan till ansvarsnämnden gällande avlivning, följt av *fel vid utövande av veterinäryrket*. Dessa klassificeringar visade sig efter närmare granskning av den fullständiga beskrivningen av händelsen vara något missvisande. Efter den tematiska analysen framkom det istället att den underliggande orsaken till anmälningarna övervägande berodde på problem gällande interaktionen mellan djurägare och djurhälsopersonal samt djurägarens egna känslor. Diskrepansen mellan vad som framkom i den kvantitativa analysen, dvs. vad djurägaren har uppgett att de anmält, och den kvalitativa analysen, dvs. vad som egentligen legat bakom anmälan, kan bero på olika faktorer. Det skulle kunna vara att djurägare antingen inte förstår ansvarsnämndens uppdrag (som enbart utreder om djurhälsopersonalen felbehandlat djuret (Ansvarsnämnden, u.å.)), eller inte förstår händelseförloppet i samband med avlivningen av djuret och anser därför att djurhälsopersonalen felbehandlat djuret eller varit oskicklig, även om bristerna egentligen rört interaktion och kommunikation.

I majoriteten av anmälningarna framkom det att avlivningsmomentet inte levde upp till djurägarnas förväntningar. Det kan bero på flera olika orsaker, men i många fall kopplas detta till interaktionen mellan djurägare och djurhälsopersonal, samt djurägarens emotionella band till djuret. Bristfällig information – eller oförmåga att ta till sig information - kan medföra att vissa djurägare inte förstår hur och varför något utförs. Utöver detta kan misstro mot kliniken vara en betydande faktor, då information angående procedurer kan skilja sig mellan klinikerna och varje enskilt fall. Slutligen kan djurägarens känslor och emotionella band vara av betydelse, då vissa djurägare var oförstående kring säkerhetsrutiner under avlivningsmoment, som att munkorg behövs i vissa fall.

5.1.1 Interaktion mellan djurägare och djurhälsopersonal

Interaktionen mellan djurägare och djurhälsopersonal var en stor bidragande faktor till att anmälan gjorts till ansvarsnämnden för djurens hälso- och sjukvård mellan åren 2018-2022 gällande avlivning. Detta resultat är inte helt förvånande eftersom ett veterinärbesök ofta är ett känslomässigt moment, som kan få människor att reagera och agera på olika vis. Enligt Christiansen *et al.* (2016) kan djurägaren vara emotionellt påverkad av att djuret är sjukt eller behöver avlivas och det kan därmed vara svårt för dem att bearbeta och förstå information som ges under besök. Höga krav bör därför ställas på djurhälsopersonalen gällande förmågan att kunna förklara procedurerna vid ett ingrepp eller åtgärd.

Från denna studies resultat framgick det att brister gällande kommunikation var en betydande anledning till varför många anmälningar gjorts. Många djurägare uppgav bland annat att de saknade information om hur avlivningen skulle gå till och vilka eventuella komplikationer som skulle kunna uppstå. I vissa dokument framkom det också att några djurägare upplevde djurhälsopersonalen som stressade. Dessa problem kan grunda sig i bristen på djurhälsopersonal (Bäckman, 2022), vilket kan medföra att personalen inte har möjlighet att ge djurägaren tillfredställande med tid till att ställa eventuella frågor. Detta indikerar att avlivningsmomentet bör få ta den tid som krävs samt att djurhälsopersonalen bör informera djurägaren kring den valda behandlingsmetoden för att således öka kundnöjdheten. Samtidigt har det också visat sig att vissa djurägare anser att det är viktigt att ha närhet till veterinären i alla steg av avlivningsprocessen (Matte *et al.*, 2020). Det är dock inte givet att djurägarna är beredda att betala vad en sådan hantering i praktiken skulle kosta.

Bristerna i interaktionen mellan parterna kan också medföra att djurägaren utvecklar en misstro mot djurhälsopersonalen och/eller kliniken. Det kan grunda sig i att information som förmedlats från personal/klinik och vad som uppfattas av djurägaren kan skilja sig åt, och även skilja sig från det faktiska händelseförloppet. Därför kan det vara väsentligt att vara transparent gällande hur vissa moment går till, vilka komplikationer som kan uppstå, samt förmedla viktig information både

innan och under avlivningen. Detta skulle kunna minimera risken att kommunikationsmissar uppstår och leda till att djurägarens attityd blir mer positiv gentemot djurhälsopersonalen och/eller kliniken. Det har också visats i Coe *et al.* (2008) att djurägare förväntar sig att få all tänkbar information gällande prognos och eventuell behandling för djuret. Bland vissa djurägare anses det även att djurets välfärd ska tas i beaktande när detta läggs fram (Coe *et al.*, 2008). Samtidigt bör ett relativt stort urval av tänkbara tillvägagångssätt presenteras gällande hur djuret ska bli friskt tillsammans med för- och nackdelar gällande varje behandlingsmetod, samt kostnader för dessa (Coe *et al.*, 2008). Det är också viktigt att ha i åtanke att inom veterinärmedicin tillåts, och ibland även uppmuntras, avlivning som en behandlingsmetod för att säkerställa att djuret inte utsätts för onödigt lidande (Littlewood *et al.*, 2021).

Vid känsliga moment, som till exempel avlivning av ett djur, vill många djurägare inte vara beslutsfattare, då det ofta resulterar i att de känner sig som dåliga individer (Christiansen *et al.*, 2016), trots att de är medvetna om att avlivning kan vara det bästa för djuret i vissa fall (Morris, 2012). Därför förekommer det att djurägare rådfrågar djurhälsopersonalen kring behandlingsalternativ, vilket delvis kan befria ägaren från moralisk stress i samband med svåra beslut som vid avlivning (Christiansen *et al.*, 2016). Att i praktiken överlåta beslutet till veterinären skulle dock kunna innebära att djurägaren senare möjligen kan känna sig överkörd eller bli arg på veterinären som förordade avlivning.

Det behöver således inte vara problemfritt när fler parter blandar in sig i beslutet eftersom det kan bidra till att tvister uppstår gällande till exempel etiska värderingar (Christiansen *et al.*, 2016). Hur mycket och på vilket sätt djurhälsopersonalen väljer att medverka i beslutet kan också bota i deras egna etiska värderingar (Christiansen *et al.*, 2016). Genom att djurhälsopersonalen tillhandahåller all fakta som därmed ligger till grund för djurägarens självständiga beslut, kan risken att dispyter uppstår mellan parterna minskas (Christiansen *et al.*, 2016). Vidare menar samma författare att beslutet även kan få ägarna att växa på ett personligt plan. Det är dock viktigt att beslutet baseras på djurets bästa så att individen inte lider, vilket också framgår i svensk djurskyddslagstiftning.

5.1.2 Djurägarens känslor

När ett husdjur dör kan det innebära stor sorg för dess ägare, då bandet mellan människa och djur kan vara starkt. Djuret bidrar med kärlek, social interaktion och säkerhet, och fyller därför en del av människans behov (Bustad *et al.*, 1981). Därför anser färre människor att det är mindre nödvändigt att hitta en partner och istället har sitt djur som ett substitut för en partner eller bebis (Bustad *et al.*, 1981). Vid den tematiska analysen framkom det att det emotionella bandet var av betydelse för djurägarens agerande, vilket kan kopplas till att de i vissa fall upplevdes vara motvilliga till att låta avliva djuret. Detta kan också bidra till att djurägaren inte kan

förstå djurhälsopersonalens rekommendation gällande avlivning, trots att det i dessa fall kan ha varit det bästa för djuret.

Att djurägare innehar kunskap gällande djurs beteende och reaktioner (framför allt i samband med läkemedelsgiva) är inte något som kan tas för givet, och okunnighet kan därmed vara en bidragande faktor till att en anmälan görs. Detta eftersom djurägaren kan få en uppfattning om att djuret lider, trots att så inte är fallet. I kombination med det starka emotionella bandet kan det bidra till en traumatisk upplevelse för djurägaren och det kan därför även vara viktigt för djurhälsopersonalen att förstå hur en människa sörjer för att begripa varför vissa människor betar sig på ett visst sätt. Enligt Whipple (2021) är chock, förnekelse och misstro, ilska, alienation och distansering, skuld, depression samt upplösning/avslut de steg som en person kan gå igenom vid förlust av sitt husdjur. Resultatet som framgick i Whipple (2021) visar på att ett antal av dessa steg kan ligga till grund för djurägarers beteenden, till exempel ilska som ofta grundar sig i frustration, vilket också kan bidra till att djurägaren ofta försöker hitta en syndabock.

För att hjälpa djurägare vid sorg, vilket också kan leda till ökad kundnöjdhet, kan kliniken välja att skicka ett uppföljande kondoleansbrev eller ringa ett samtal efter att en avlivning utförts (Matte *et al.*, 2020). Trots att det kan vara en tidskrävande uppgift, kan det möjligen leda till att antalet anmälningar mot djurhälsopersonal minskar.

5.2 Påföljder av anmälan

Antalet anmälningar mot djurhälsopersonal mellan åren 2018-2022 kring avlivning var totalt 47 stycken. Dock var det endast två av dessa som ledde till ett beslut om disciplinpåföljd. Att en anmälan leder till en disciplinpåföljd är därför förhållandevis ovanligt, vilket tyder på att djurhälsopersonalen agerat veterinärmedicinskt korrekt i den absoluta majoriteten av fallen. Detta styrker att det främst är interaktionen mellan djurägare och djurhälsopersonal samt djurägarers känslor som ligger till grund för många anmälningar.

5.3 Hållbarhet och samhällsliga perspektiv

Människor som arbetar inom djurens hälso- och sjukvård ställs ofta inför svåra beslut och avvägningar i sin yrkesvardag, både för att upprätthålla en god välfärd för djuret, men också djurägarers önskan om behandling, vilket inte nödvändigtvis behöver överensstämma med varandra (Batchelor & McKeegan, 2012). Många djurägare har orimligt höga förväntningar på behandlingsresultat och är i vissa fall inte nöjda med vad som erbjudits och uppnåtts, vilket kan leda till stress hos djurhälsopersonalen (O'Connor, 2019). Enligt vissa veterinärer anses det vara

svårare att tillfredsställa sällskapsdjursägare än lantbruksdjursägare/lantbrukare (O'Connor, 2019), vilket kan vara anledningen till att ingen av anmälningarna under de aktuella åren gällde lantbruksdjur. Ytterligare en orsak till detta kan vara att många lantbruksdjur som behöver avlivas hanteras av andra än djurhälsopersonal, t.ex. av lantbrukaren själv, gårdens personal, eller en närboende slaktare.

Ytterligare en stressfaktor för djurhälsopersonal är klagomål från en missnöjd djurägare (O'Connor, 2019), vilket en anmälning till ansvarsnämnden för djurens hälso- och sjukvård ofta är. Det förekommer även att den anmälda personen hängs ut i olika typer av mediala sammanhang, vilket försämrar arbetsmiljön (Sveriges veterinärförbund, 2021). Trots att en anmälan kan bidra till stress hos djurhälsopersonalen, kan det ändå anses vara viktigt ur ett samhällsperspektiv att djurägare får komma till tals, om de anser att djuret har felbehandlats. Anmälningar skulle även kunna leda till att systematiska fel korrigeras och förebyggs, och därigenom bidra till att djurhälsopersonalen erhåller god standard för de djur som vårdas.

Stress som veterinärer utsätts för under arbetet är även en faktor som kan ligga bakom det relativt höga antalet veterinärer som begår självmord (Gyles, 2014). Stress i arbetet kan ha en negativ inverkan på människors hälsa och skulle kunna bidra till att djurhälsopersonal inte vill fortsätta arbeta kliniskt och därmed avslutar sin tjänst. Detta skulle möjligen kunna leda till att personer känner ett minskat intresse för att studera till veterinär. Vidare skulle det kunna få samhällsliga konsekvenser i form av att kliniker stänger ned eller minskar sina öppettider på grund av brist på personal. Om så skulle ske kan djurägare behöva färdas längre sträckor med sitt djur för att uppsöka djurhälsopersonal, vilket dels kan vara kostsamt, men också få förödande konsekvenser om djuret behöver vård snabbt. Det kan därför vara av yttersta vikt att bibehålla en hälsosam och sund arbetsmiljö för personalen inom djursjukvården, för att i längden erhålla friska och glada djur, men också djurägare.

5.4 Slutsats

Denna studie syftade till att undersöka om de anmälningar som inkommit mot djurhälsopersonal under åren 2018-2022 gällande avlivning var befogade eller inte. Det framkom att den främsta anledningen till att anmälan gjorts enligt den upprättade handlingen var felbehandling, medan den kvalitativa analysen visade att olika former av kommunikationsproblem egentligen var den främsta underliggande orsaken. God kommunikation mellan djurägare och djurhälsopersonal kan därför vara en nyckelfaktor för att minska antalet anmälningar till ansvarsnämnden för djurens hälso- och sjukvård.

I ett övervägande antal av anmälningarna levde avlivningsmomentet inte upp till djurägares förväntningar, vilket också kunde kopplas till problem gällande interaktionen mellan djurägare och djurhälsopersonal i vissa fall, men även djurägarens emotionella band till djuret.

Antalet anmälningar som lett till beslut om en disciplinpåföljd i form av en erinran eller varning ytterst få, vilket visar att en stor majoritet av anmälningarna mot djurhälsopersonal mellan 2018-2022 gällande avlivning var obefogade, då djurhälsopersonalen bedömts ha agerat veterinärmedicinskt korrekt.

5.5 Framtida forskning

Trots att de flesta anmälningarna som inkommit till ansvarsnämnden mellan åren 2018-2022 gällande avlivning visade sig vara obefogade, framkom det ändå att vissa problem finns i detta område. Detta bedömdes främst vara kopplat till interaktionen mellan djurägare och djurhälsopersonal, där många anmälningar troligen kunnat undvikas om kommunikationen fungerat bättre. Eftersom detta inte är något som ansvarsnämnden för djurens hälso- och sjukvård ska utreda, kan det eventuellt behövas vidare forskning som undersöker liknande ärenden för att identifiera var i kommunikationen det brister. Genom att göra detta skulle långsiktiga åtgärder kunna utformas som potentiellt kan underlätta för djurhälsopersonalen och samtidigt förbättra djurägarens upplevelser, vilket kan leda till att ett minskat antal anmälningar utförs. Ett exempel är att om det skulle visa sig att det finns brister gällande hur djurhälsopersonalen förmedlar informationen till djurägaren skulle alternativa förbättringsmetoder kunna föreslås, till exempel genom att förmedla informationen muntligt i kombination med text och bild eller liknande.

En intressant aspekt som vidare kan vara till nytta i samband med avlivningsmomentet i framtiden skulle kunna vara att ha en kurator eller liknande anställd på veterinärkliniken. Denna person kan då agera stöd åt djurägare som antingen är mitt i en avlivningsprocess, eller nyligen har låtit avliva sitt djur och behöver någon att samtala med. Förutom stöd till djurägaren kan den personen även vara ett stöd för djurhälsopersonalen. I framtida studier kan det därför vara intressant att undersöka hur detta skulle kunna appliceras och fungera på en sådan arbetsplats. Samtidigt finns det ekonomiska begränsningar i sammanhanget, inte minst för små veterinärmottagningar som eventuellt består av endast en veterinär och en djursjukskötare.

Sammanfattningsvis kan metoder där interaktionen mellan djurägare och djurhälsopersonal förbättras potentiellt leda till minskat antalet anmälningar, vilket skulle kunna bidra till att både djurägare och djurhälsopersonalens välmående bibehålls. Med ökat välmående kan det leda till ett mer hållbart samhälle för både djur och människor och därför anses det väsentligt att undersöka detta vidare.

Följande frågeställningar kan därför vara intressanta att studera vidare:

Hur kan interaktionen mellan djurägare och djurhälsopersonal förbättras för att säkerställa att deras välmående upprätthålls samt minska risken för missförstånd och konflikter?

Hur kan det gynna djurägare och djurhälsopersonal att ha en kurator anställd på veterinärkliniker, som kan ge stöd i emotionellt jobbiga situationer?

5.6 Styrkor- och svagheter i litteratur

I detta stycke presenteras några exempel på styrkor- och svagheter från två olika vetenskapliga artiklar som valdes att analyseras.

Något som bör uppmärksammas i Christansen *et al.* (2016) är att de enbart intervjuat hundägare, vilket medför att resultaten eventuellt inte gäller alla djurägare. Ytterligare en svaghet är att de rekryterade intervjupersoner från samma stad (Köpenhamn), vilket kan medföra att ett generaliserbart resultat inte uppnås, då djurägares erfarenheter kan skilja sig åt beroende på var de bor. En styrka med Christansen *et al.* (2016) var att de utförde intervjuer med deltagarna istället för enkäter, vilket kan ge en mer detaljerad uppfattning kring djurägarens tankar och känslor. Ytterligare en styrka var att de, i fall där ägaren inte var den primära vårdgivaren, intervjuade personen som tog hand om djuret istället. Detta eftersom svaren från intervjupersonerna kan skilja sig, där man kan anta att vårdgivaren har starkare känslor för djuret jämfört med den ”riktiga” ägaren.

Gällande studien av Matte *et al.* (2020) var en styrka att en pilotstudie genomfördes initialt. Detta eftersom det gav dem en möjlighet att förfina frågorna som genererats i den ursprungliga enkäten, vilket kan ha lett till att de blivit mer lättförståeliga för deltagarna. Det var även en god idé att de använde sig av flera plattformar, t.ex. sociala medier, hemsidor för veterinärkliniker och utskick till universitet vid distribuering av enkäten. Detta möjliggjorde att ett stort antal personer deltog, vilket skulle kunna ha bidragit till ett mer tillförlitligt resultat. Svagheter kopplat till denna studie var dock att deltagarna kunde vara med i en lottdragning om pengar vid slutförd enkät samt att den var helt anonym. Detta kan medföra att det både blir svårt att säkerställa att personerna som svarade på enkäten uppfyllde kraven för att delta, men metoden kan också ha ökat risken för att personer fyllde i enkäten enbart för att vara med i dragningen om pengar. Detta är faktorer som skulle kunna minska studiens trovärdighet generellt.

Referenser

- Ansvarsnämnden, u.å.
<https://www.vetansvar.se/omnamnden.4.307b1efa16147dc52571d3f3.html>
använd 2023-03-28.
- Batchelor, C.E.M. & McKeegan, D.E.F. 2012. Survey of the frequency and perceived stressfulness of ethical dilemmas encountered in UK veterinary practice. *Veterinary record*, 170 (1), 19–19.
- Braun, V. & Clarke, V. 2006. Using thematic analysis in psychology. *Qualitative research in psychology*, 3 (2), 77–101.
- Bustad, L.K., Hines, L.M. & Leathers, C.W. 1981. The Human-Companion Animal Bond and the Veterinarian. *The Veterinary clinics of North America. Small animal practice*, 11 (4), 787–810.
- Bäckman, M. 2022. <https://www.svd.se/a/wOqgXG/djur-kan-nekas-var-d-pa-grund-av-veterinarbrist>, använd 2023-04-04.
- Christiansen, S.B., Kristensen, A.T., Lassen, J. & Sandøe, P. 2016. Veterinarians' role in clients' decision-making regarding seriously ill companion animal patients. *Acta veterinaria scandinavica*, 58 (1), 30–30.
- Coe, J.B., Adams, C.L. & Bonnett, B.N. 2008. Focus group study of veterinarians' and pet owners' perceptions of veterinarian-client communication in companion animal practice. *Journal of the American Veterinary Medical Association*, 233 (7), 1072–1080.
- Denscombe, M. 2010. *The Good Research Guide: For small- scale social research projects*. Maidenhead, Open University Press.
- Djurskyddsförordning (2019:66).
- Djurskyddslag (2018:1192).
- Frisell, H. 2022. <https://www.veterinarmagazinet.se/2022/01/svag-okning-av-antalet-anmalningar-till-ansvarsnamnden/>, använd 2023-05-11.

- Frisell, H. 2023. <https://www.veterinarmagazinet.se/2023/01/antalet-anmalningar-till-ansvarsnamnden-sjunker/>, använd 2023-05-11.
- Gruen, M.E., Lascelles, B.D.X., Colleran, E., Gottlieb, A., Johnson, J., Lotsikas, P., Marcellin-Little, D. & Wright, B. 2022. 2022 AAHA Pain Management Guidelines for Dogs and Cats. *The Journal of the American Animal Hospital Association*, 58 (2), 55–76.
- Gyles, C. 2014. Veterinarian suicides. *Canadian veterinary journal*, 55 (8), 715–718.
- Johannesson, P., Perjons, E. 2014. *Research Strategies and Methods. I: An Introduction to Design Science*. Cham, Springer international Publishing Switzerland.
- Jordbruksverket. 2022-12-13. Vägledning för offentlig djurskyddskontroll. Skrivelse. Dnr 5.2.17-21134/2022.
- Keogh, L., Hanlon, A., Kelly, A., Devitt, C. & Messam, L. 2022. Self-reported awareness of the legal status of eight responsibilities of dog owners in Ireland: are dog owners different from non-dog owners? *Irish Veterinary Journal*, 75 (1), 1–1.
- Lag (2009:302) om verksamhet inom djurens hälso- och sjukvård.
- Littlewood, K., Beausoleil, N., Stafford, K., Stephens, C., Collins, T., Quain, A., Hazel, S., Lloyd, J., Mallia, C., Richards, L., Wedler, N. & Zito, S. 2021. How decision-making about euthanasia for animals is taught to Australasian veterinary students. *Australian veterinary journal*, 99 (8), 334–343.
- Matte, A.R., Khosa, D.K., Coe, J.B., Meehan, M. & Niel, L. 2020. Exploring pet owners' experiences and self-reported satisfaction and grief following companion animal euthanasia. *Veterinary record*, 187 (12), e122–e122.
- Mellor, D.J. 2017. Operational details of the five domains model and its key applications to the assessment and management of animal welfare. *Animals (Basel)*, 7 (8), 60.
- Morris, P. 2012. Managing Pet Owners' Guilt and Grief in Veterinary Euthanasia Encounters. *Journal of contemporary ethnography*, 41 (3), 337–365.

- O'Connor, E. 2019. Sources of work stress in veterinary practice in the UK. *Veterinary record*, 184 (19), 588–588.
- Proposition 1993/94:139 1994. Lag om behörighet att utöva veterinäryrket. Jordbruksdepartementet. Stockholm: Regeringskansliet.
- Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2022:13) om offentlig kontroll på djurskyddsområdet, saknr L 44.
- Sveriges veterinärförbund. 2021. <https://www.svf.se/nyheter/kris-inom-svensk-djursjukvard-riskerar-att-aventyra-arbetsmiljo-och-djurskydd-under-den-kommande-sommaren/>, använd 2023-05-20.
- Wensley, S., Betton, V., Martin, N. & Tipton, E. 2020. Advancing animal welfare and ethics in veterinary practice through a national pet wellbeing task force, practice-based champions and clinical audit. *Veterinary record*, 187 (8), 316–316.
- Whipple, E.E. 2021. The Human–Animal Bond and Grief and Loss: Implications for Social Work Practice. *Families in society*, 102 (4), 518–528.
- Wrobel, T.A. & Dye, A.L. 2003. Grieving Pet Death: Normative, Gender, and Attachment Issues. *Omega: Journal of Death and Dying*, 47 (4), 385–393.

6. Populärvetenskaplig sammanfattning

Sällskapsdjur är en central del i många människors liv, och det är av yttersta vikt att djurens välfärd är god, vilket också bör tas hänsyn till när djuret vårdas av djurhälsopersonal. Om en djurägare inte anser att djurhälsopersonalen vårdat djuret korrekt kan de göra en anmälan till ansvarsnämnden för djurens hälso- och sjukvård. Ansvarsnämnden utreder därefter ärendet och bedömer om personalen agerat veterinärmedicinskt korrekt vid behandling av djuret. Om ansvarsnämnden bedömer att den/de anmälda agerat felaktigt i utövningen av yrket utfärdas en disciplinär påföljd i form av en erinran (mildare) eller varning (allvarligare).

Detta arbete syftade till att granska anmälningar som inkommit till ansvarsnämnden för djurens hälso- och sjukvård mot djurhälsopersonal gällande felbehandling i samband med avlivning under åren 2018-2022. Detta för att undersöka om anmälningarna var befogade eller ej. Därför granskades anmälningarna i detalj, där det undersöktes vad varje enskild handling handlade om samt vad den underliggande orsaken var till varför en anmälan gjorts. Samtidigt undersöktes också om avlivningsmomentet levde upp till djurägarens förväntningar och på vilket sätt det i vissa fall inte gjorde det. Dessa faktorer ansågs vara betydelsefulla för att erhålla mer kunskap gällande de brister som existerar, för att i framtiden ta fram handlingsplaner som kan möjliggöra ett förebyggande arbete.

Resultatet tyder på att majoriteten av anmälningarna gällande felbehandling i samband med avlivning som inkommit till ansvarsnämnden för djurens hälso- och sjukvård mot djurhälsopersonal under åren 2018-2022 inte är befogade. Detta eftersom antalet fall med disciplinpåföljd som förekom under dessa år endast var två av 47 stycken. Utöver detta ansågs den underliggande orsaken bakom en anmälan i flertalet fall handla om olika typer av kommunikationsbrister i samband med avlivningen. Att avliva ett djur kan vara ett känsligt moment, där risken finns att djurägaren inte är mottaglig för den information som ges av djurhälsopersonalen. Detta kan leda till ett missnöje, vilket kan vara en anledning till att en anmälan görs mot personalen. Sorg är ytterligare en aspekt som kan påverka djurägarens attityd och agerande mot djurhälsopersonalen, då studier visar att många djurägare sörjer sitt husdjur likt förlusten av en människa. Trots att det skulle kunna vara samhällsviktigt för djurägare att påpeka eventuella brister gällande djurets vård kan det även ur ett hållbarhetsperspektiv vara negativt för personalen, då en anmälan ofta innebär mycket stress.

7. Tack

Jag vill passa på att rikta ett stort tack till min handledare Lotta Berg, som varit behjälplig och stöttande längs arbetets gång. Tack till min kritiska vän Ida Andersson som genom uppskattad feedback hjälpt mitt arbete framåt. Ett extra stort tack vill jag ge min familj och framförallt min sambo Tobias, som varit ett stort stöd under hela utbildningen.

Publicering och arkivering

Godkända självständiga arbeten (examensarbeten) vid SLU publiceras elektroniskt. Som student äger du upphovsrätten till ditt arbete och behöver godkänna publiceringen. Om du kryssar i **JA**, så kommer fulltexten (pdf-filen) och metadata bli synliga och sökbara på internet. Om du kryssar i **NEJ**, kommer endast metadata och sammanfattning bli synliga och sökbara. Även om du inte publicerar fulltexten kommer den arkiveras digitalt. Om fler än en person har skrivit arbetet gäller krysset för samtliga författare. Du hittar en länk till SLU:s publiceringsavtal på den här sidan:

- <https://libanswers.slu.se/sv/faq/228316>.

JA, jag/vi ger härmed min/vår tillåtelse till att föreliggande arbete publiceras enligt SLU:s avtal om överlåtelse av rätt att publicera verk.

NEJ, jag/vi ger inte min/vår tillåtelse att publicera fulltexten av föreliggande arbete. Arbetet laddas dock upp för arkivering och metadata och sammanfattning blir synliga och sökbara.